

Нарядность и необычную легкость строениям Мирского замка придают различные по форме и размерам декоративные ниши, тяги и орнаментальные пояса, которые чередуются между собой. Этот прием часто использовали зодчие XVI века.

В плане замок напоминает несколько перекошенный четырехугольник со сторонами по 75 м, по углам которого, выступая за периметр стен, возвышаются четыре мощные башни. Пятая (въездная) «брама», с единственным входом в замок, находится в центре западной стены, обращенной к городу (рисунок 1 б) [1, с. 54].

Рис. 1 – Мирский замок (а). Мирский замок, вид сверху (б)

Вдоль восточной и северной стен замка был возведен трехэтажный дворец с подвалами, а вдоль южной и западной – одноэтажные службы.

Все башни имеют общую схему построения – расположение по углам крепости, квадратное основание и восьмигранный верх. Декор также складывается из однотипных элементов: арочки, ниши, полосы, поребрики (вид орнаментальной кладки). Такие же элементы встречаются на стенах, соединяющих башни. Элементы замка составляют целостную архитектурную композицию, что создает законченный образ неповторимого сооружения. Из всех башен Мирского замка главная (въездная) по своим формам и орнаментации фасадов является наиболее интересной, яркой и совершенной.

Замок не раз менял владельцев, а вместе с ними – и архитектурный облик. Самые ранние сооружения выполнены в готическом стиле. В 1568 году замок был достроен в стиле ренессанса. От итальянского стиля перенимается ритмичность расположения дверей и окон, одинаковое число этажей, простор лестниц. Также присутствует богатый декор: балконы, галереи, крыльца с резными балюстрадами, резные порталы, кованые двери, фонари - во внутреннем дворе [2, с. 160; с. 172].

Таким образом, удачное сочетание архитектурных стилей готики, барокко и ренессанса делает Мирский замок одним из наиболее впечатляющих замков в Европе. Аналогов Мирскому замку нет ни в Прибалтике, ни в Польше, ни в России. Недаром он получил название «ярчайшего средневекового цветка».

Литература

1. Иодковский И. Замок в Мире. – В кн.: Древности. М., 1915, 520с
2. Трусов А.А. Кладка Мирского замка. – В кн.: Памятники древне-белорусской культуры. Минск, 1984, 545с

©ГрДУ імя Я.Купалы

САЦЫЯЛЬНАЯ ТАПАГРАФІЯ І ДЭМАГРАФІЧНЫ АНАЛІЗ МЯСТЭЧКА ЗЭЛЬВА Ў XVII–XIX стст.

П.С. ТОКЦЬ, Г.М. СЕМЯНЧУК

The place of Zelva belonged to number of privately owned places of Belarus. Since XVII centuries its owner was chancellor of Grand duchy of Lithuanian Lion Sapiega. The population of Zelvy had a positive gain, it was also the natural gain, and connected with arrival new inhabitants. Under the social status of Zelva's people differed nothing from others inhabitants of cities and places of Belarus. Here were also allocated prosperous and poor

Ключавыя словы: сацыяльная тапаграфія, дэмаграфія, мястэчка, планіроўка

Планіроўка мястэчка – гэта не толькі вуліцы, злучаныя маленькімі завулачкамі, ці рынак, на якіх жылі мяшчаны і размяшчаліся іх гаспадарчыя пабудовы. У планіроўцы мястэчка адлюстроўваюцца розныя формы жыцця ягоных жыхароў, іхнія духоўныя запатрабаванні, матэрыяльныя магчымасці, звычай і паводзіны [1, с.19].

Галоўнымі крыніцамі ў нашым даследаванні сталі інвентарныя вопісы мястэчка Зэльва. Яны даюць магчымасць даведацца аб структуры мястэчка, назвах вуліц, іх напрамках і забудове, прасачыць эвалюцыю местачковай планіроўкі, размяшчэнне галоўных архітэктурных дамінантаў, такіх як касцёл, царква, палац уладальніка мястэчка.

Паводле інвентара 1616 г., мястэчка складалася з цэнтральнага рынку і трох вуліц: Дворнай, Ваўкавыскай і Мяжэрыцкай [2]. Інвентар 1633 г. адзначае дзве новыя вуліцы – Касцельную і Кушнерскую, а вуліца Мяжэрыцкая ўжо называецца Заблоцкай [3]. У канцы XVIII ст., з'яўляецца новая

вуліца – Царкоўная, а вуліцы Заблоцкая і Кушнерская сталі называцца Ружанскай і Слонімскай [4]. Інвентар 1815 г. адзначае тры новыя вуліцы: “над выгонам” і “за кафенхаўзам”, “в тыле над выгонам” [5], а ў інвентары 1835 г. з’яўляецца яшчэ вуліца “конскі рынак”. У 1897 г. у матэрыялах перапісу насельніцтва ўзгадваецца вуліца Малінавая, а таксама Агародны і Вакзальны завулки [6, с. 147]. Вулічная сетка мястэчка ў канцы XIX ст. складалася з рынку і 13 вуліц, а галоўнымі былі вуліцы Гродзенская, Слонінская і Ружанская.

Першы вядомы нам спіс жыхароў Зэльвы ўтрымлівае інвентар 1616 г. Поводле яго дадзеных у мястэчку налічваліся 103 сям’і [2]. Інвентар 1633 г. адзначае наяўнасць ужо 125 сем’яў [3]. Адносна наступных 150 гадоў падобнай інфармацыі, на жаль, няма.

Рэвізкая сказка 1795 г. налічвае ў Зэльве 74 хрысціянскія сям’і і 293 душы абодвух палоў [7]. Паводле рэвізкага перапісу 1816 г. у мястэчку налічвалася ўжо толькі 40 хрысціянскіх двароў і 193 жыхара. Магчыма, такое радыкальнае скарачэнне хрысціянскага насельніцтва было выклікана падзеямі вайны 1812 г. [8]. Паводле інвентара 1815 г. у Зэльве налічвалася 116 яўрэйскіх двароў [5]. У 1829 г. у Зэльве налічваўся 161 двор, з якіх 63 – хрысціянскіх, 98 – яўрэйскіх. Паводле дадзеных усеагульнага перапісу насельніцтва 1897 г. у Зэльве складала 2802 асобы, сярод якіх 1361 мужчынскага полу і 1441 жаночага полу [6, с. 147]. Большасць складалі яўрэі – 1844 асобы.

Літаратура

1. Гардзеў, Ю. Магдэбурская Гародня. – Wrocław: Wrocławska Drukarnia Naukowa, 2008. – 383 с.
2. Адзел рукапісаў Бібліятэкі Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Фонд 4. Адзінка захавання 34386. Інвентар Зэльвы 1616 г. – 33 л.
3. Адзел рукапісаў Бібліятэкі Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Фонд 4. – Адзінка захавання 34367. Інвентар Зэльвы 1633 г. – 44 л.
4. Адзел рукапісаў Бібліятэкі Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Фонд 4. – Адзінка захавання 34385. Інвентар Зэльвы 1785 г. – 14 л.
5. Адзел рукапісаў Бібліятэкі Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Фонд 4. – Адзінка захавання 34391. Інвентар Зэльвы 1815 г. – 54 л.
6. Токць, С. М. Насельніцтва мястэчка Зэльва ў матэрыялах перапісу 1897 г. // Славуты зэльвенскі край. – Ліда, 2004. – С. 147-151.
7. Адзел рукапісаў Бібліятэкі Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Фонд 4. – Адзінка захавання 39727 (А - 1447). Рэвізкая сказка Зэльвы 1795 г.
8. Адзел рукапісаў Бібліятэкі Віленскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Фонд 4. – Адзінка захавання 34030 (А - 1141). Рэвізкая сказка Зэльвы 1816 г.

©ГДУ

ФАЛЬКЛОРНА-ЭТНАГРАФІЧНАЯ СПАДЧЫНА ЛЕЛЬЧЫЦКАГА РАЁНА: РЭГІОНАЛЬНА-ЛАКАЛЬНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ

П.М. ЦАЛКА, В.С. НОВАК

This is a study of folklore one region. This paper addresses the following genres of folklore: calendar-ritual poetry, family ritual poetry, folk mythology, demonology. We used materials from many regional publications on folklore and ethnography, materials research laboratory of the Department of the Belarusian culture and folklore of educational establishment «Gomel State University named after F. Scorina», own record labels

Ключавыя словы: абрад, рытуал, магія, каляндарна-абрадавы фальклор, сямейна-абрадавы фальклор

Традыцыйная абраднасць Лельчыцкага раёна – самабытная з’ява, якая з’яўляецца неад’емнай часткай народнай культуры. З’яўляючыся крыніцай ведаў аб жыцці і прыродзе, эстэтычных, маральных каштоўнасцей народа, адлюстраваннем грамадска-бытавога ўкладу, працоўнай дзейнасці, абрадавы фальклор з’яўляецца важным фактарам захавання і развіцця этнічнай самасвядомасці беларусаў.

У этналогіі маецца шэраг канцэпцый аб крытэрыях класіфікацыі традыцыйных абрадаў. У прапанаваным даследаванні разглядаюцца каляндарныя і сямейныя абрады, якія выяўляюць цесную сувязь з працоўнай дзейнасцю і грамадскім жыццём жыхароў дадзенага раёна. Прааналізаваны намі фальклорны матэрыял, дае падставы сцвярджаць, што ля вытокаў усіх грамадскіх і сямейных святочных абрадаў беларусаў знаходзіцца працоўная дзейнасць нашых продкаў (земляробства і жывёлагадоўля). Земляробства спрадвечу было асноўным заняткам беларусаў, таму абрады земляробчага цыкла займалі вядучае месца ў культуры і пэўным чынам адлюстроўваліся ў розных відах абрадавага фальклору.

Ва ўсіх традыцыйных святах беларускага народа мы знаходзім арганічнае спалучэнне хрысціянскіх і язычніцкіх элементаў.

Народныя святы Беларусі былі цесна звязаныя з яе жыццёвым укладам. Яны прыцягвалі людзей не толькі сваім магічна-утылітарным прызначэннем, але і відовішчнасцю, цікавасцю да рытуалаў і